

128-as számú okiratsomag

Kuti malom

Veszprém vármegye vízikönyve a vízikönyv száma XI/14.⁽¹⁾

Összefoglalás

A Bánya-ér jobb partján, folyásirány szerint a forrástól számítva tizedikként épült. Felső szomszédja a *Bolla malom*, alsó szomszédja a *Kis malom*. Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban is tizedikként "Kuti" néven felsorolt malom a pápateszéri 175-ös számú telekjegyzőkönyvben 735 helyrajzi szám alatt szerepel. Tulajdonosa ekkor ifj. gróf Esterházy Móríc. Az 1937 áprilisában készült műszaki leírásban már Kapcsándy Gyula a tulajdonos, az ő nevére szól az 1938-ban kiállított engedélyokirat is. A malmot ekkortól kezdve Kapcsándi malomnak is nevezik. A felülcsapott malomkerék ármérője 3,3 m, szélessége 0,9 m. A malom hasznos esése 3,9 m. Az alsó malomcsatorna a malomfőtől lefelé 460 méter, 1,5 m fenékszélességgel, a felső malomcsatorna a malomfőtől felfelé 126 méter, 2,0 m fenékszélességgel. Az üzemeléséhez engedélyezett vízmennyiség 200 liter másodpercenként, a műszaki leírás szerint 60 százalékos határfok mellett a kerék így 6,2 effektív lóerőt tud kifejteni. Az 1937-ben készült részletes helyszínrajzon a malomhoz csak egy igen kisméretű malomtő tartozik⁽²⁾. Az engedély 13. § szerint *az engedély az 1885: XXIII. tc. 192. §-a értelmében nincs időhöz kötve*. A 14. § szerint az engedélyokiratban felsorolt jogok és kötelezettségek a jogutódokra is átszállnak.

A *Kuti* és további öt pápateszéri malom építészeti felmérését, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum megbízásából 1975-ben a budapesti Kassák Klub tagjai - a magyar táncházmozgalom alapítói - végezték. A felmérés tervlapjai az SZNM Népi Építészeti Archívumában ma is megtalálhatók⁽³⁾.

A dosszié címloldalát piros ceruzával átlósan áthúzták és ráírták: VISSZAVONVA! 7719/11/1967. szám alatt [B10-1].

⁽¹⁾ Székesfehérvári KMH Vízikönyvek, 158 (doboz), 128-as számú okiratsomag, *kézzel ráírva*: Bakonyér (Bánya-ér), Gerence, Cuha

⁽²⁾ Ennek ellentmond Wöller István közlése. A Kuti malomról szóló részben ezt írja: "fölötte nagy kiterjedésű gyűjtőtavat építettek" (Wöller István: A pápateszéri malmok. In. Veszprém Megyei Honismereti Tanulmányok 5. 1978)

⁽³⁾ FAN 598 – Andrásy malom, Horváth József vízimalma. FAN 600 – Fenyőfői vízimalom, Fekete Mihály vízimalma. FAN 608 – Bolla malom, gr. Eszterházy Móríc vízimalma, Kurics malom. FAN 609 – Kuti vízimalom, grf. Eszterházy Móríc vízimalma, Kapcsándy Gyula vízimalma. FAN 611 – Birkás malom, Bögi István vízimalma. FAN 612 – Csigi malom, Dobos malom.

Vízikönyv (1893 - 1967)

A vízikönyv első irata egy táblázatos tartalomjegyzék, címlapján a következőkkel: VESZPRÉM VÁRMEGYE VIZIKÖNYVE. 128 SZÁMÚ OKIRAT-CSOMAG. *gróf Eszterházy Mór pápateszéri Kuti malma*. Felsorolja a vízikönyvben elhelyezett dokumentumokat, azok iktatószámát, az elhelyezés dátumát és a mellékletek számát [B10-2].

A vízikönyv száma	Elhelyezés kelte	Megnevezés.	A mellékletek száma
XI/14	1893.szept. 2.	Igazoló határozat alp. 21128/93 a.h.	2.
XI/14.	1939. aug. 26.	Kapcsándy Gyula engedélye. 16.259./1939	4
- " -	1939. dec. 30.	Felülvizsgálat 14796 - 1939.	
- " -	1942. júni. 24.	Felülvizsgálat 7870 1942	-
		Műszaki leírás	
		Általános helyszínrajz	
		Hossz- és kereszttszelvények	
		Földmunkakimutató	
		Községi bizonyítvány, jegyzőkönyvek	
			XI/14.

Községi bizonyítvány (1886)

Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban tizedikként, "Kuti" néven felsorolt malom a 175. sorszámon felvett telekjegyzőkönyv + 1 sorában 735 helyrajzi szám alatt szerepel. A vízikönyvi dossziében található községi bizonyítvány az eredeti dokumentum másolata [B10-3].

A vízikönyvben 76/93 számon iktatott alispáni okiratot - az 1886 novemberében kiállított községi bizonyítvány hiteles másolatát - és az ív hátoldalára írt alispáni megállapításokat 1886. december 31-én keltezték Veszprémben. Az alispán nevében eljáró hivatalnok leírja, hogy gróf Esterházy Móricz megtette az u.n. Kuti malmára vonatkozó bejelentést, erre az érdekeltek 30 nap alatt tehetnek észrevételt.

Veszprém vármegye alispánjától

20255/1886

Gróf Esterházy Móricz Pápa-Teszér község határában a ~ folyón levő u. n. Kuti malmára nézve, az 1885 : XXIII t.cz. 189 §-ában előírtak alapján e helyről 9281/1886 sz. a. kibocsátott hirdetményhez képest, bejelentését törvényszerű intézkedés céljából beadja.

Az így beérkezett bejelentés az 1885: XXIII t. cz. 190 § ának értelmében Pápa-Teszér községgel illetősége útján azzal közöltetik, hogy ezen bejelentésre nézve az érdekeltek észrevételeiket 30 nap alatt tegyék meg és hogy ezen határidő eltelte után az érdekeltek szabályszerű értesítéséről szóló vétbizonyítvány is a beadott észrevételekkel, a bejelentéssel és mellékleteivel együtt hozzám az illetékes hatóság útján minden késedelem nélkül betérjesszessék.

Minderről a bejelentő tulajdonos törvényes meghatalmazottja, a pápai járás főszolgabírája és Pápa-Teszér község ez utóbbi illetékessége útján s a bejelentéssel és mellékleteivel együtt végzésileg értesítettik.

Veszprém, 1886 évi december hó 31-én.

Véghely Dezső kir. tanácsos, alispán

Határozat (1893)

5657/X. 893

A vízhasználat jogosultságát igazoló alispáni határozat hét évvel később, 1893 március 4-re készült el azzal a megjegyzéssel, hogy a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket az 1885. évi XXIII. t. c. 192. §-a értelmében egy későbbi időpontban határozzák meg. A malom neve e határozatban "ugynevezett kuti" malom. A határozatot 76/93 számmal iktatták a vízikönyvbe. 3. pontja kötelezi a malom tulajdonosát, hogy a műszaki terveket saját költségén készíttesse el és azokat nyújtsa be az alispáni hivatalnak. Konkrét időpontot azonban nem határoz meg, csak *esetleg előforduló panasz, a vizimű átépítése, javítása, vagy az illető vízfolyás viziműveinek együttes rendezése* esetén ír elő záros határidőt [B10-4].

Értesítés (1893)

A következő irat egy értesítés, dátuma 1893. szeptember 2. Ebben Véghely Dezső királyi tanácsos, alispán arról értesíti az érdekelteket, hogy a Bakonyéren, Pápa-Teszér község határában levő úgynevezett kuti malom vízjogosítványának tárgyában, 5657/93 szám alatt kiadott határozata jogerőre emelkedett, ezért elrendeli, hogy az összes iratot helyezték el a XI/14. számmal nyitandó vízikönyvbe. Az intézkedésről értesíti a vízikönyv vezetésével megbízott Végh István m. aljegyzőt, a tulajdonost, gróf Esterházy Móricz pápai lakost, Pápa-Teszér község előljáróságát, a pápai járás főszolgabíráját és az I. kerületi magy. kir. kultúrmérnöki hivatalt [B10-5].

Műszaki leírás (1937)

901-d/1937 szám.

Vízikönyvi iktató szám: 40/1938.

A m. kir. kultúrmérnöki hivatal által 1937 áprilisában, Székesfehérváron készített műszaki leírás megállapítja, hogy a Bánya-ér jobb partján, az 581-es hrsz. ingatlanon álló u.n. "Kuti" malom Kapcsándy Gyula pápateszéri lakos tulajdona. Bár a malom vízhasználati joga a 21128/1893 számú alispáni határozattal igazolva lett és azt XI/14 szám alatt be is jegyezték Veszprém vármegye vízikönyvébe - a vízhasználat *joggyakorlata a mai napig sem szabályoztatott*⁽⁴⁾. A műszaki leírás megállapítja, hogy *a malom jelenlegi duzzasztása 166.56 méter káros, mert a felső "Bolla" malom kereke alatt holt vizet okoz. Nincs is szükség ilyen magas duzzasztásra, mert a zúgó küszöb 165.80 méterre lévén a 200 liter/sec őrlővíz már 0.24 m. magas vízoszlop mellett le tud folyni, s így az engedélyezendő duzzasztás magassága legfeljebb 166.30 méterben lenne megállapítható. A malomhoz 126 folyóméter felső és 460 folyóméter alsó malomcsatorna tisztogatása tartozik. A jelenleg végrehajtandó földmunka mennyisége az árapasztó csatornával együtt 678 m³, s ennek költségei 200 P-re tehetőek* [B10-6].

Részletes helyszínrajz (1937)

Címe: A pápateszéri "Kuti" malom terve. Részletes helyszínrajz. 1:2880. Az 1937-ben Székesfehérváron készült helyszínrajzon a *Kuti malomnak* igen kis kiterjedésű malomtava volt [B10-7], [B10-8].

Hossz és keresztmetszelvevények

Címe: A pápateszéri "Kuti" malom terve. Hossz és keresztmetszelvevények. A rajz hosszmetsete mutatja a maloméület vízikerek felőli oldalát, a malomfő, gerendely, a vízikerek és s rávezető favályu főbb méreteit [B10-9].

Földmunka kimutatás

Címe: A pápateszéri "Kuti" malom terve. Földmunka kimutatás. A dokumentum a malomcsatorna és az árapasztó csatorna előírászerű kialakításánál 678 köbméter föld megmozgatásával számol [B10-10].

Engedélyokirat (1938)

A Veszprémben, 1938. július 12-én keltezett, 16.259/1938. számú dokumentum a *Kuti malom* vízhasználatát, az engedélyes, Kapcsándi Gyula pápateszéri lakos jogait és kötelezettségeit 16 §-ban szabályozó ENGEDÉLYOKIRAT. A dokumentumot 1939 augusztus 26-án helyezték el a XI/14. számú vízikönyvben, *Kapcsándy Gyula engedélye. 16.259./1938* megnevezés alatt. Az 1886 november 16-án keltezett községi bizonyítvány kiállításától 53 év telt el, mondhatnák, hogy a hivatal malmai már akkoriban is lassan öröltek. A

⁽⁴⁾ Ezt az 1885. évi XXIII. törvénycikk 192. §-a tette lehetővé, amelynek értelmében a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket egy későbbi időpontban határozzák meg.

vízhasználat jogának igazolását és a vízjogi engedély nyilvántartását az 1885. évi XXIII. törvénycikk rendelkezett el. A vízjogi engedélyt visszavonó határozat 1967. október 28-án kelt Székesfehérváron, tehát a *Kuti malom*, Kapcsándy Gyula nevére szóló engedélye még 30 évet sem ért meg. Igaz, a malom az 1952-es államosítást követően 1953-ban örölt utoljára, s ha ezt vesszük, akkor csak 14 évet örölt az engedélyokiratban foglalt jogok és kötelezettségek szerint.

Az írógéppel készült, ma is jól olvasható engedély 40/1938 iktatószámmal került a vizikönyvbe [B10-11].

Jegyzőkönyv (1939)

Vizikönyvi iktató szám 33 - 1939.

Amint fentebb láthattuk, az engedélyokiratot 1938. július 12-én állították ki, s még egy év sem telt el, 1939. május 24-én a pápai járás főszolgabírája már malomfelülvizsgálatot tartott Pápateszéren, a *Kuti malomban*. Dr. Katona István szolgabíró és Kapcsándi Gyula tulajdonos jelenlétében Székács László mérnökgyakornok, hatósági szakértő, a székesfehérvári m. kir. kultúrmérnöki hivatal kiküldöttje helyszíni méréseket eszközölt. Az engedélyokiratban meghatározott adatok és a helyszíni mérések között nem, vagy csak elhanyagolható mértékű volt az eltérés. Például a kerékre vezető zúgó szélességét az engedélyokirat 0.43 méterben szabta meg, a helyszíni mérés pedig 0.44 métert mutatott. A zsiliptábla engedélyezett magassága 166.28 méter volt, a helyszínen 166.30 métert, azaz 2 centivel magasabb zsilipszintet mértek. A hivatal embere M. J. jelű magassági jegyet helyezett el a kerékre vezető és a szabad zúgó közös osztótáblájában, 166,30 méter magasságban, valamint V.J. jelű vonatkozási jegyet a bejárat szerinti bal oldalon, a malom vízgyűjtő tó felőli bejáratánál [B10-12].

Jegyzőkönyv (1942)

1942. március 19-én a pápai járás főszolgabírája újabb hatósági felülvizsgálatot tartott Pápateszéren a *Kuti malomban*. Jelen volt Békeffy Ferenc tb. főszolgabíró, mint a felülvizsgálat foganatosítója, a székesfehérvári m. kir. kultúrmérnöki hivatal képviseletében Csermák Kálmán kir. mérnök, Pápateszér község előljárósága képviseletében Maurer János községi bíró, valamint Kapcsándi Gyula pápateszéri lakos, a *Kuti malom* tulajdonosa. A hatósági szakértő az engedélyokiratban előírtakhoz képest kisebb eltéréseket talált, például a kerékvezető zúgó 7 cm-rel szélesebb, a zsiliptábla 6 cm-rel magasabb volt az előírtnál, ám amint a következő határozatban látni fogjuk, ezeket az eltéréseket a hivatal megengedhetőnek találta [B10-13].

Határozat (1942)

A 7870/1942. számú alispáni határozat az 1942. március 19-én megtartott hatósági felülvizsgálatot sikeresnek mondta ki és a viziművek engedélyokirat szerinti használatba vételét megengedte. Megállapította, hogy *a felülvizsgálat során a magassági jegy a malomfő baloldali beton ellenfalában 166.28 m. magassággal elhelyezést nyert, a vonatkozási jegy a malomépület bejáróajtójának ajtófélfájában a felülvizsgálat során 167.810 m. magassággal már felhelyezve találtatott.*

Az engedélyokiratban előírt méretektől az alábbi megengedhető eltéréseket találta: *A kerékrevezető zúgó 7 cm-rel szélesebb, a zúgók küszöbe 5 cm.-rel magasabb, a szabadzúgó zsiliptáblája 10 cm.-rel alacsonyabb, végül a kerékrevezető zúgó zsiliptáblája 6 cm-rel magasabb az engedélyezetttnél. A viziművek ezen eltérés melletti használatát tudomásul veszem.*

A határozatot 21 - 1942 számon iktatták a vízikönyvben [B10-14].

Határozat a vízjogi engedély visszavonásáról (1967)

A vízjogi engedélyt 1967-ben vonták vissza. A malom megnevezése a határozat tárgyában: Pápateszér, Kapcsándy Gyula; "Kuti" malom [B10-15].

[B10-1] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-1.pdf>

[B10-2] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-2.pdf>

[B10-3] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-12.pdf>

[B10-4] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-13.pdf>

[B10-5] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-14.pdf>

[B10-6] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-8.pdf>

[B10-7] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-9-a.pdf>

[B10-8] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-9-b.pdf>

[B10-9] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-10.pdf>

[B10-10] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-11.pdf>

[B10-11] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-4.pdf>

[B10-12] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-5.pdf>

[B10-13] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-7.pdf>

[B10-14] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-6.pdf>

[B10-15] <http://motka.gyor.hu/file/atch/76/128-3.pdf>